

Vilthelse

Malin Rokseth Reiten

Fagansvarlig vilthelse & viltpatolog
Seksjon for husdyr, vilt og velferd

Webinar Skogkurs 14.12.23

Veterinærinstituttet
Norwegian Veterinary Institute

Dagens agenda

- Litt om oss og hvordan vi jobber
- *Echinococcus canadensis* G10
- Rådyrdiaré
- Hjortevorter
- Spørsmål til slutt eller underveis

Viltgruppa ved VI

Tromsø

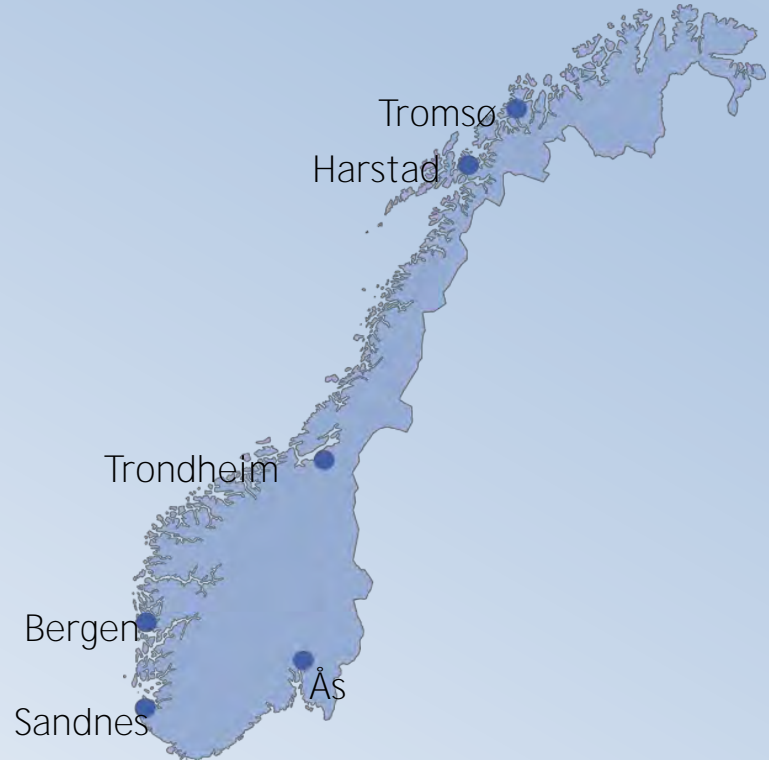
Ås

Torill Mørk
Ingebjørg H. Nymo
Rebecca Davidson
Line Olsen
Emma Vangen

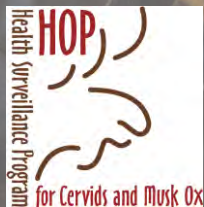

Jørn Våge
Malin Rokseth Reiten
Bjørnar Ytrehus
Hans Kristian Mjelde
Jon Hagelin

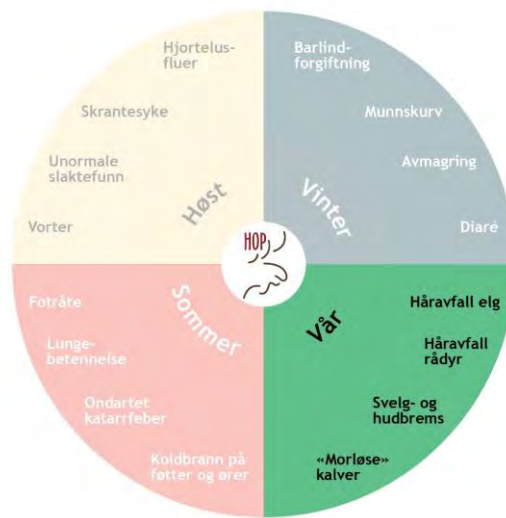
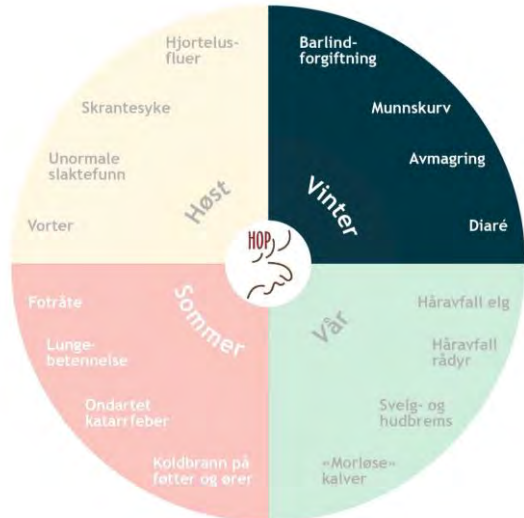
Helseovervåkingsprogrammet for vilt (Vilt-HOP)

- Mål
  - Oversikt over helsetilstanden til norske populasjoner av hjortevilt og moskus
- Sykdomsdiagnostikk og overvåkning
- 2020 → alle relevante viltarter inkludert
- Hjortedyr er fortsatt hovedfokus
- Skogshare (*Lepus timidus*)

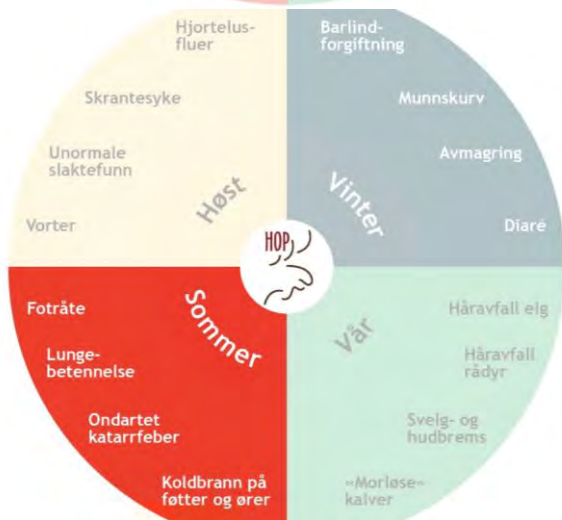

→ Forutseende beredskap

Baserer oss på opparbeidet kunnskap

Kommunikasjon
 Diagnostikk
 Systematiske undersøkelser
 Biobank

[Forside](#) • [Nyheter](#) • [Flere tilfeller av hundens dvergbelmark påvist hos elg i Sør-Norge](#)

Flere tilfeller av hundens dvergbelmark påvist hos elg i Sør-Norge

Publisert 02.11.2023

Parasitten *Echinococcus canadensis* G10, en undertype av hundens dvergbelmark, er påvist hos tre elger i Sør-Norge, to i Åmot kommune og en i Røros kommune. Prøver fra felte elger har blitt sendt inn til Veterinærinstituttet i forbindelse med høstens elgjakt.

Veterinærinstituttet, Høgskolen i Innlandet og Mattilsynet ba i høst jegere om å være ekstra på vakt, noe som har resultert i påvisninger av *Echinococcus canadensis* G10 hos elg i to kommuner, Åmot og Røros. Illustrasjonsfoto: Shutterstock

Dvergbendelmark (*Echinococcus*)

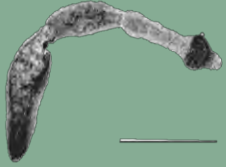
Hundens dvergbendelmark
(*Echinococcus granulosus sensu lato*)

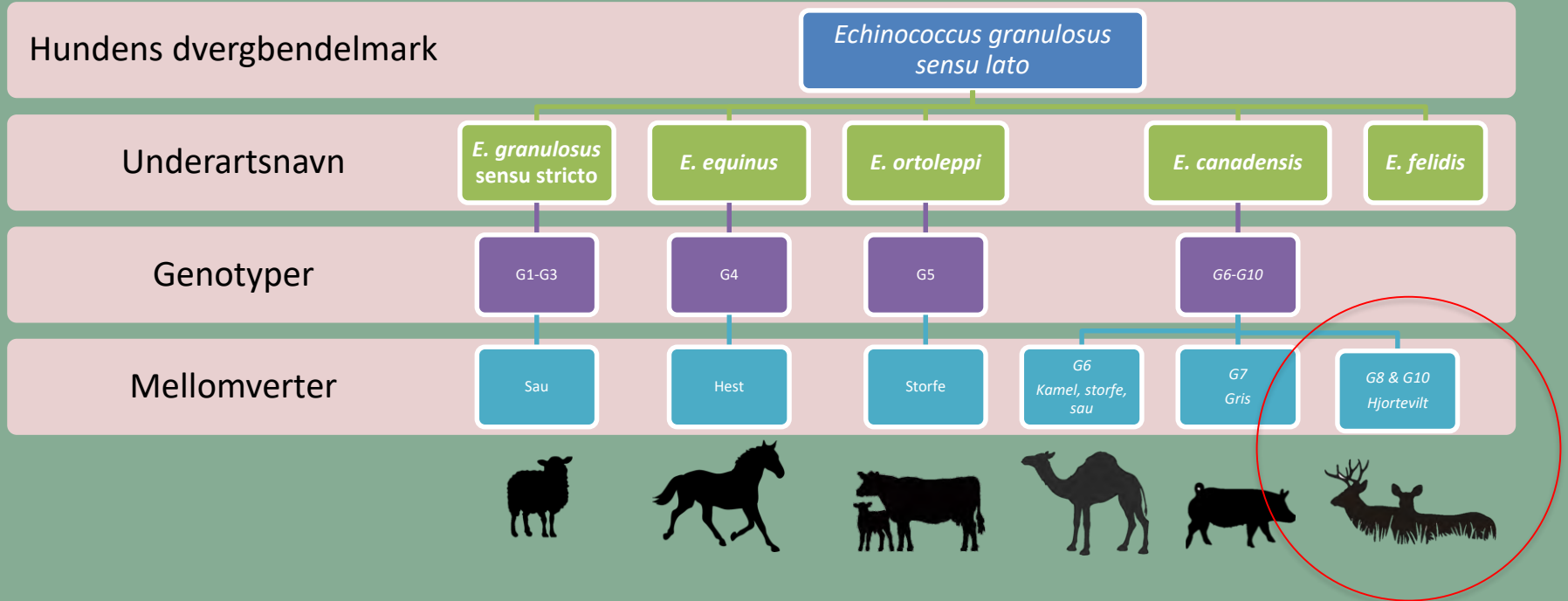
Revens dvergbendelmark
(*Echinococcus multilocularis*)

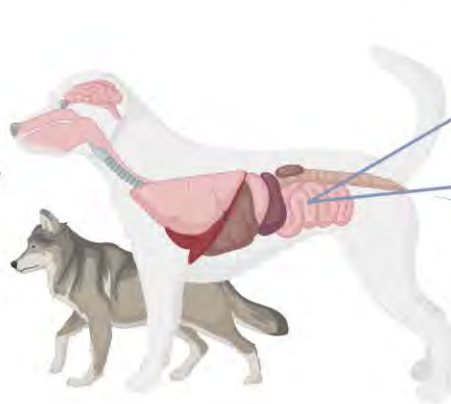

Hundens dvergbedelmark

Hundedyr spiser indre organer med parasittblære

1-4 mm lang voksne bendelorm i tynntarmen til endeveret (hundedyr)

Livssyklus *Echinococcus canadensis*

Echinococcus egg i avføringen

Echinococcus egg i miljøet

Utvikling av parasittblærer i indre organer, spesielt lungene

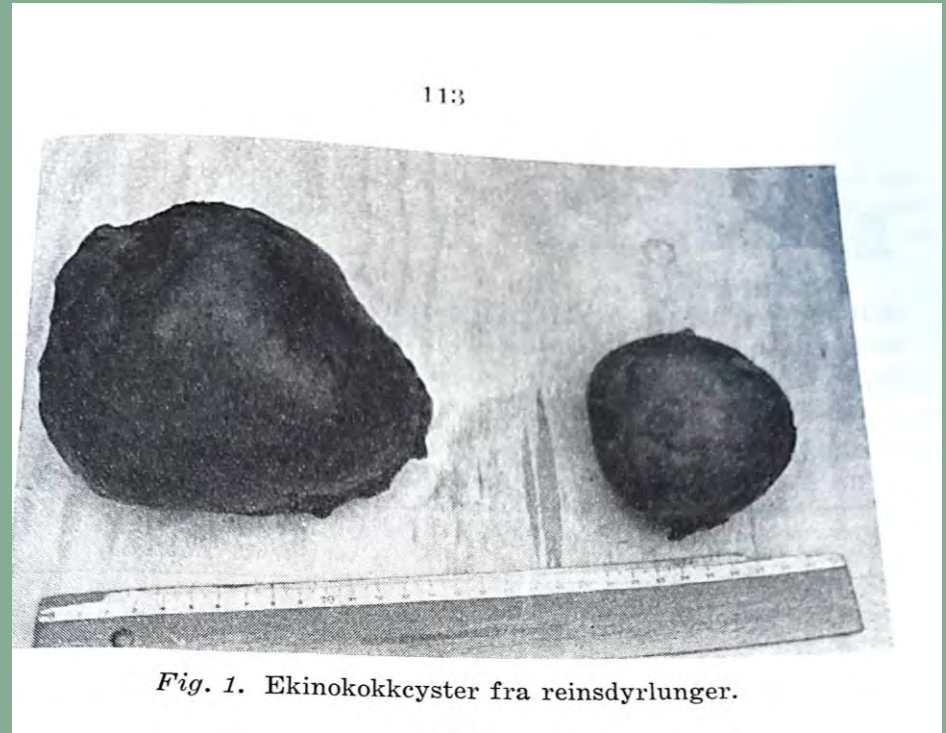
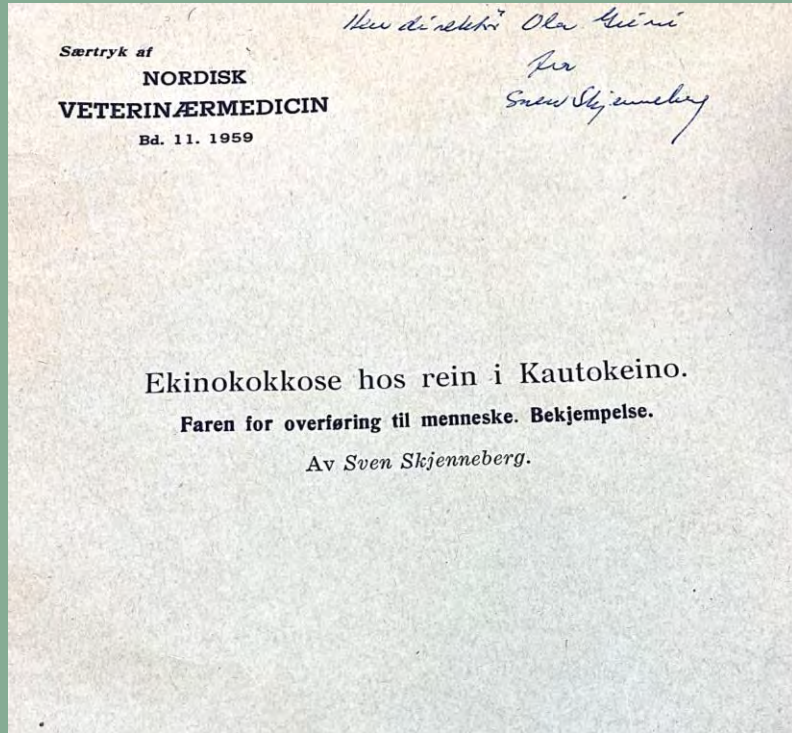
Mellomvert får i seg egg fra miljøet. Vanlig mellomvert - hjortevilt

Smitte til mennesker sjelden, men kan forekomme

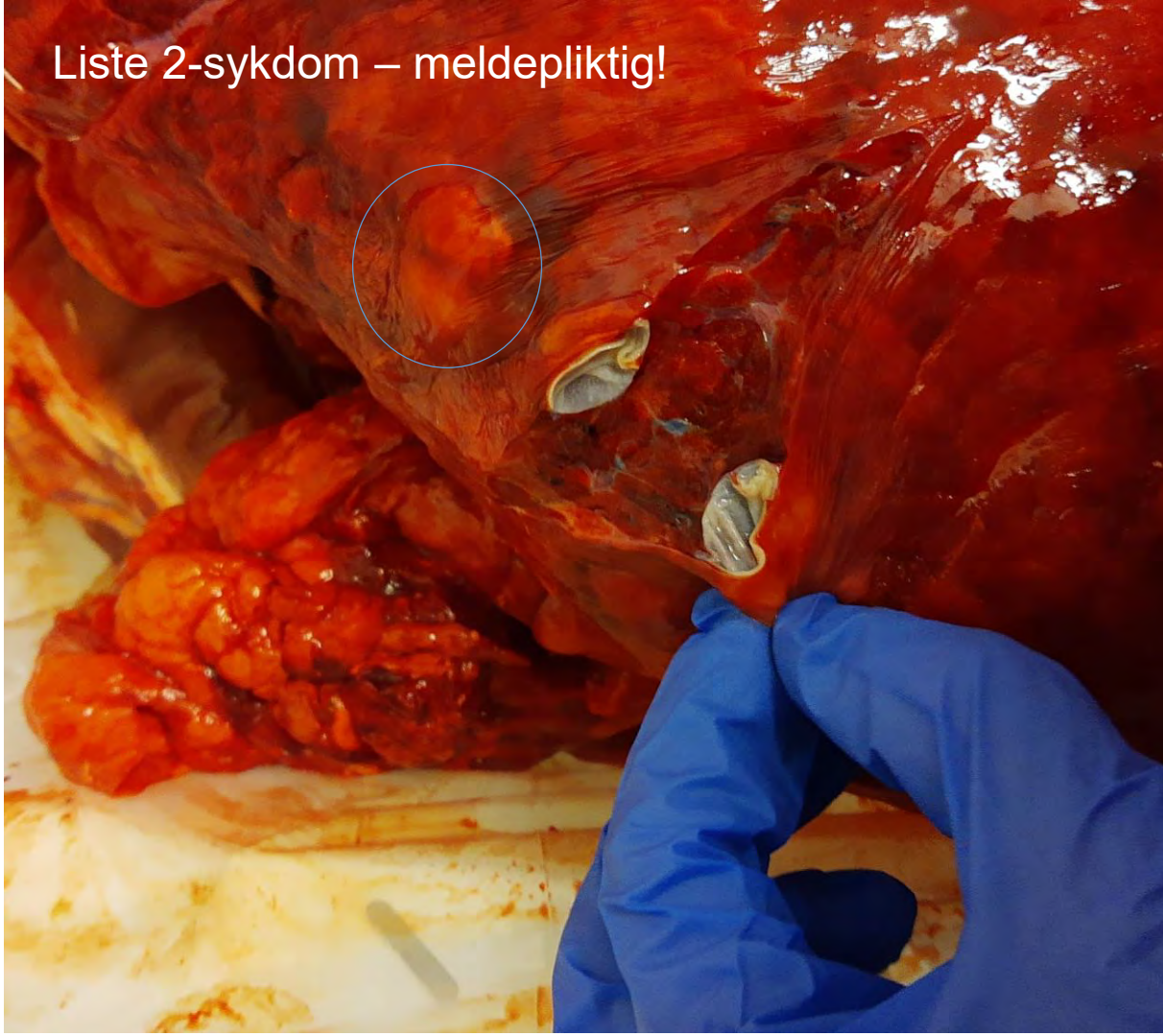

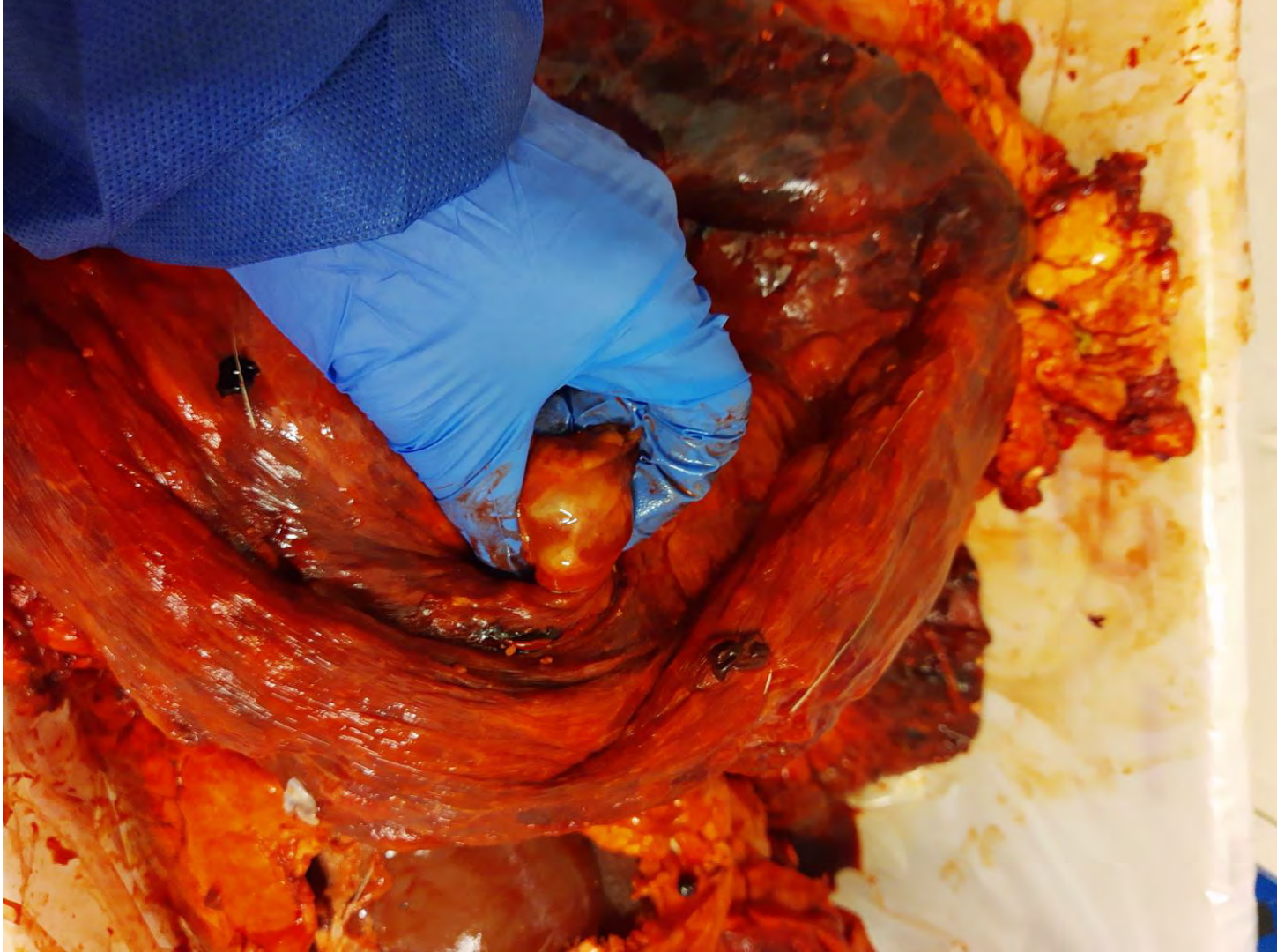
Tidligere gjeterhund-tamreinsyklus

Liste 2-sykdom – meldepliktig!

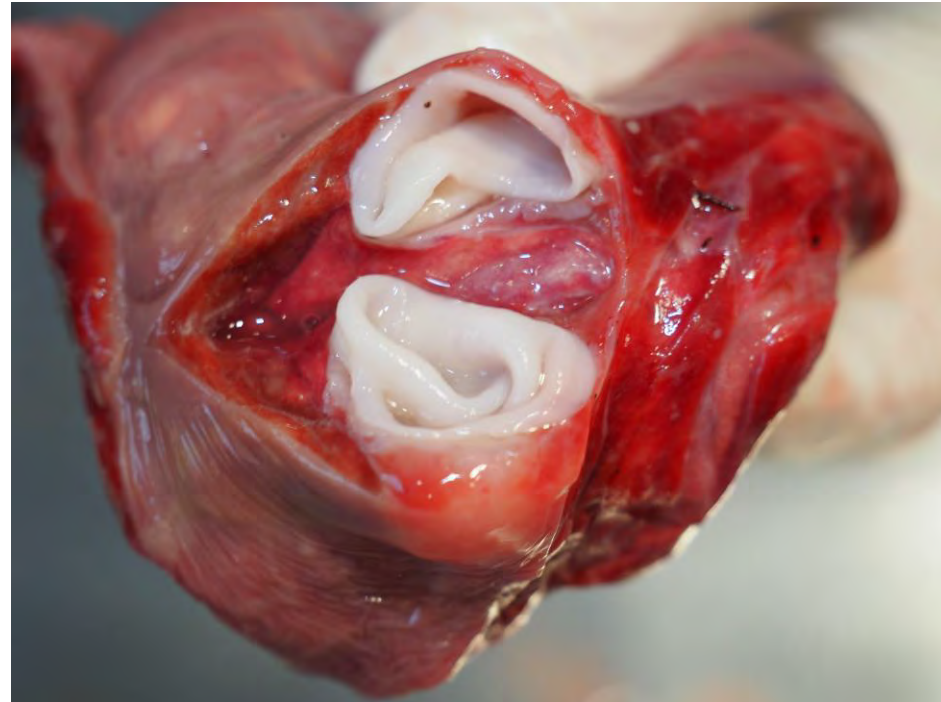

Parasittblærer i lungevev, elg

Vi finner at parasittblærene i lever kan variere mye i utseende

For få innsendelser til at vi kan konkludere

Ubesvarte spørsmål

- I hvor stor grad påvirkes elgen av denne parasitten?

Created in [BioRender.com](#)

- Hva er forekomsten hos ulv/hund?

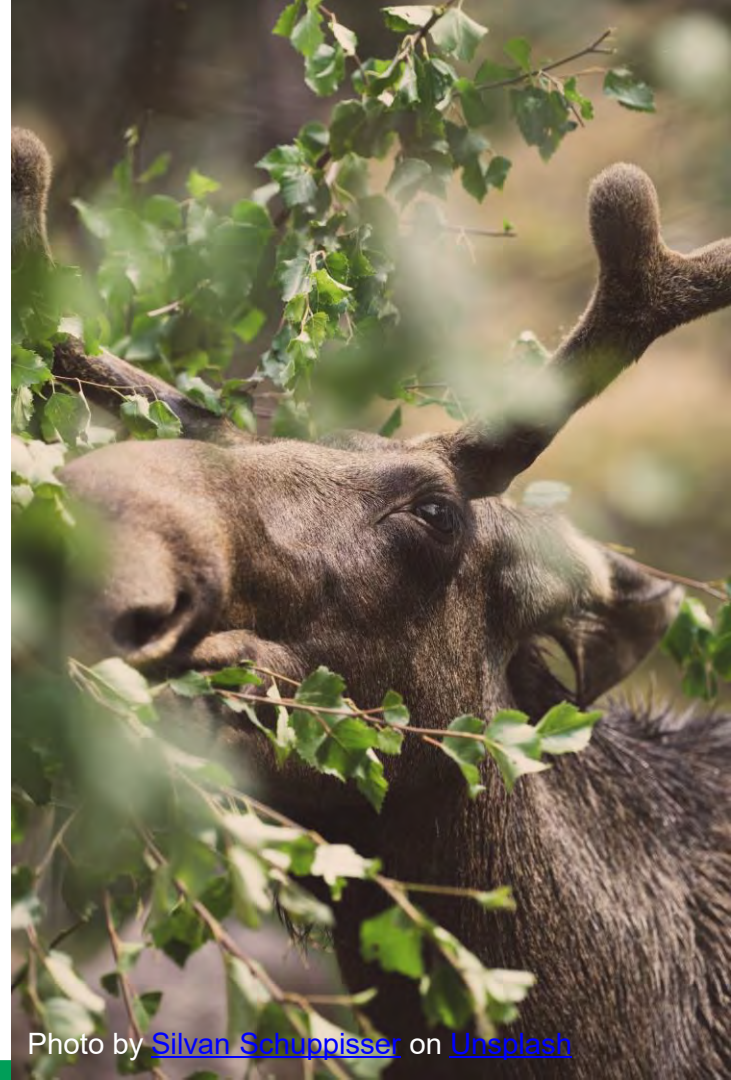

Photo by [Silvan Schuppisser](#) on [Unsplash](#)

Innsending

- Ta kontakt med Mattilsynet
- Mattilsynet står for innsendelsen - sendes ekspress over natt
- VI undersøker ferske organer fortløpende - gratis for innsender

 Veterinærinstituttet <small>Norges veterinærhøgskole</small>		Fyles ut ved Veterinærinstituttet:				
Mottatt:		Saksnr:				
Innsendingsskjema for diagnostikk, landdyr						
Rekvirent:		Betaler:	Eier:			
Klinikk/privatpraksiserende/RT-kontor (inkluder)		Produsentnummer (10 siffer)	Produsentnummer (10 siffer)			
Adresse		Navn	Navn			
Postnr. Poststed		Adresse	Adresse			
Vet. nr. Rekv. veterinær		Postnr. Poststed	Postnr. Poststed			
E-post (for faktura og svarbrev)		E-post (hvis betaler skal ha kopi av svarbrev)	E-post (hvis eier skal ha kopi av svarbrev)			
Telefon		Rekvirentens referanse (første 12 tegn vises på faktura)				
		Faktura akseptert/slettet (uten betaler er en annen enn eierens) ...				
Årsak til innsendelse (må fylles ut)						
☐ Mistanke om <u>Liste 1-/2-sykdom</u>						
Er Mattilsynet varslet: ☐ Ja ☐ Nei						
☐ Oppfølging av dyr/besetninger med vertikal <u>Liste 1-/2-sykdom</u>						
☐ Oppfølging av kontaktpesetninger for <u>Liste 1-/2-sykdom</u>						
☐ Mistanke/oppfølging av andre sykdommer enn <u>Liste 1-/2</u>						
☐ Dyrevern/sak						
☐ Rettsmedisinsk oppgave/politisk						
☐ Sertifisering, kontroll i avl/besett.						
☐ Annen helsekontr. (beite, utstillinger o.l.)						
☐ Kontroll ved innenlandshandel						
☐ Import: infersel/karantene/isolat						
☐ Ekspor: kontroll til/ fra land:						
Ønskes undersøkt for/hvilken sykdom mistenkes						
Når noen undersøkelser krever spesialutrustning og ut laboratoriet kontaktes på forhånd. Se www.vetinst.no/program/aktsak-diagnostikk						
☐ Obduksjon/histologi						
☐ Mikrobiologi						
☐ Parasitologi						
☐ Molekylærbiologi						
☐ Serologi						
☐ Kjemisk						
☐ Bakteriologi						
☐ Virologi						
☐ Annet						
Opplysninger om prøven(e) (må fylles ut)						
Prøvetak (dato):		Ref. til tittel innsendelse:				
Antall: ☐ Blodprøve: Vil det bli tatt parprøve ☐ Ja ☐ Nei						
☐ Selvbød Dato:		☐ Avlivet Dato:				
☐ Frosset før innsending						
Prøve merket (navn/ID)	Art	Rase	Fødselsdato/et. alder	Kjønn	Prøvemateriale:	Samleprøve
1						
2						
3						
4						
5						
6						
Driftsform		Besetningsstørrelse		Antall syke		Antall døde
Anamnese/sykehistorie (Symptomer, varighet, forløp, vaksinerne, behandling, evt. foropplysninger)						

Dødelig diaré hos rådyr flere steder i Norge

Sykdommen rammer både unge og eldre dyr. De syke dyrene er observert flere steder på Østlandet og i Trøndelag.

BLE AVLIVET: Tre rådyr, der et av dyrene er rammet av diaré. Dyret lengst opp til venstre var avmagret og ble avlivet. Bildet er tatt i Sandefjord.

FOTO: KENT ARNE ANDERSEN

Aina Beate Indreiten
Journalist

Helena Rønning
Journalist

Kilde: NTB/NRK

Publisert 12. mai kl. 12:51
Oppdatert 12. mai kl. 16:51

2

Siste nytt

12. mai 12:32 Henrik Thorsnes Lefdal

Mystisk og dødelig diaré hos rådyr flere steder i Norge

Kronisk diaré har blitt observert over store deler av utbredelsesområdet til rådyr. Veterinærer vet ikke hvorfor og ber folk melde fra.

NRK meldte fredag at det var dødelig diaré hos rådyr i Sandefjord. Veterinærinstituttet sier at det er et problem flere steder i landet.

De fleste observasjonene kommer fra det sentrale Østlandet, spesielt i Østfold, men det er også tilfeller i Trøndelag og rundt Mjøsa, opplyser Veterinærinstituttet til NTB.

– Det vi snakker om her er en form for kronisk diaré hvor vi hittil ikke har klart å finne noen årsak, skriver seniorforsker i vilthelse, Bjørnar Ytrehus, ved instituttet i en epost til NTB.

Dyrene er syke over lang tid, og en del av dem magrer av og dør, ifølge instituttet. Tilsvarende syndrom har blitt beskrevet i Danmark og Sverige. Heller ikke der har man klart å finne ut hvorfor dyra blir syke.

Veterinærinstituttet jobber med å finne metoder for å undersøke om diareen kan relateres til mikrobiell ubalanse i fordøyelsen.

– Om folk ser rådyr med diaré på nye steder, så må de gjerne melde fra til Veterinærinstituttet. Dette kan være viktig for å belyse om syndromet sprer seg eller øker i omfang, skriver Ytrehus.

(©NTB)

Fredag meldte Sandefjord kommune om økt omfang av dødelig diaré hos rådyr i kommunen.

Vestfoldkommunen er blant flere kommuner på Østlandet som har registrert en økning av sykdommen.

Rådyr i Norge

- Sterk bestandsøkning de siste 100 årene
  - Rådyr i alle landets fylker
  - Vinterbestand anslått til 100.000 - årlig jaktuttak 30.000
-
- Vi «ser» rådyra - tilpasningsdyktige
  - Går tett på bebyggelse og på innmark bl.a.
-
- Rådyret er en «browser» - selektivt inntak av føde med høy næringsverdi og lavt fiberinnhold

BESTE RÅDYRJAKT PÅ 20 ÅR

30.06.2021 AV: JØRN J. FREMSTAD

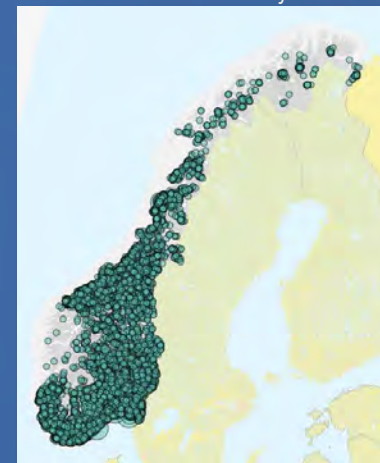
34 300 rådyr ble skutt i løpet av jaktåret 2020-2021. Det er det største utbyttet som er registrert siden 1999-2000.

Rådyr var i skuddet i jaktåret 2020-2021. 34 300 rådyr ble felt, det største utbyttet på 20 år. Foto: John D. C. Linnet, NINA

De siste årene har utbyttet fra rådyrjakt økt, og gjennomsnittlig utbytte de siste fire årene har steget med 5 600 dyr sammenliknet med snittet de fire foregående årene. Indre Østfold og Lindesnes er kommunene med flest skutte rådyr. I alt ble det skutt 1 170 og 730 rådyr i disse to kommunene, melder Statistisk sentralbyrå.

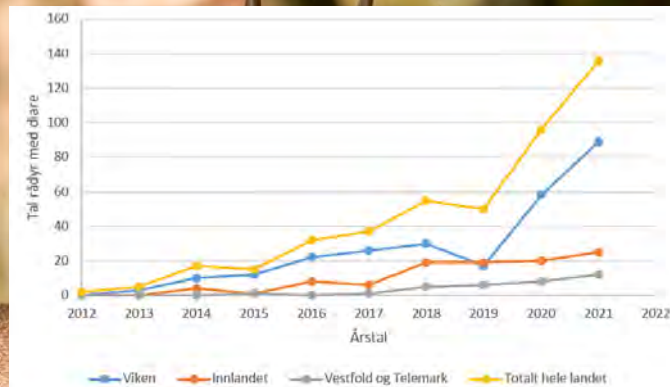
www.hjortevilt.no

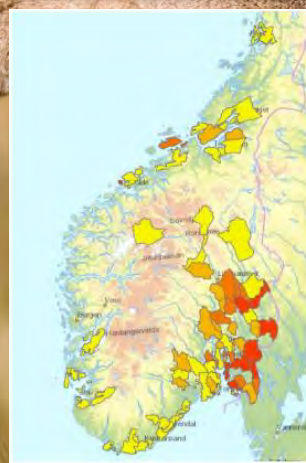
Artsdatabanken

Rådyrdiaré i Norge

- Rådyrtette områder på Østlandet
- Ingen kjent påvirkning på rådyrpopulasjonen - lokale effekter?
- Økning i tilfeller
  - Viken, Agder, Innlandet, Trøndelag

Figur 1. Antall rådyr registrert med sykdomsdiagnose «diaré» i Hjorteviltregisteret 2012-2021 vist for de tre fylkene med høyest forekomst: Viken, Innlandet og Vestfold & Telemark, samt totalt for hele landet.

Figur 6.2.20. Andelen fallvilt av rådyr med 'Diare' som diagnose i ulike norske kommuner. Data kun fra kommuner med minst 10 diagnoser registrert i perioden 2019-2022. Andelen rådyr med 'Diare' øker fra gult til rødt.

Hva vet vi

- Multifaktoriell sykdom med kronisk forløp
- Ikke påvist ett spesifikt smittestoff (bakterier, parasitter, sopp)
- Parasitter kan spille en rolle
- Andre årsaker: fôring, aldersslitasje, avmagring

Hva ser vi

- Avmagring og muskelsvinn (og dehydrering)
- Rammer både åringer og voksne
- Overvekt av hunner - høyere jakttrykk på hanner?
- Tilfeller senvinter og senhøst
- Flesteparten overlever ikke, men noen kan «tørke opp»

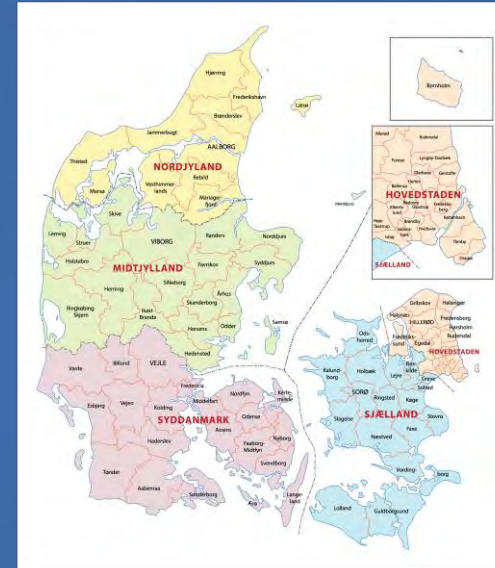
Obduksjonsfunn

«Den fynske syge»

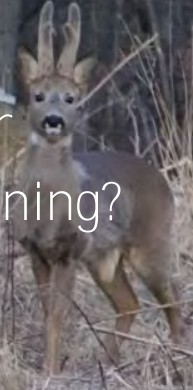
- Syndrom - ikke sygdom
- Ingen tegn til parasittinfeksjon
- Undersøkelser av tarmflora fra syke og friske rådyr
  - Artsforskjeller
  - Lokalitetsforskjeller

Hva skjer videre?

- Systematiske undersøkelser
  - Sammenligne friske og syke dyr
  - Ulikheter i bakteriesammensetning?
  - Viruspåvirkning?
- Samarbeid Moss og Råde kommune, universitetet i Sør-Øst-Norge

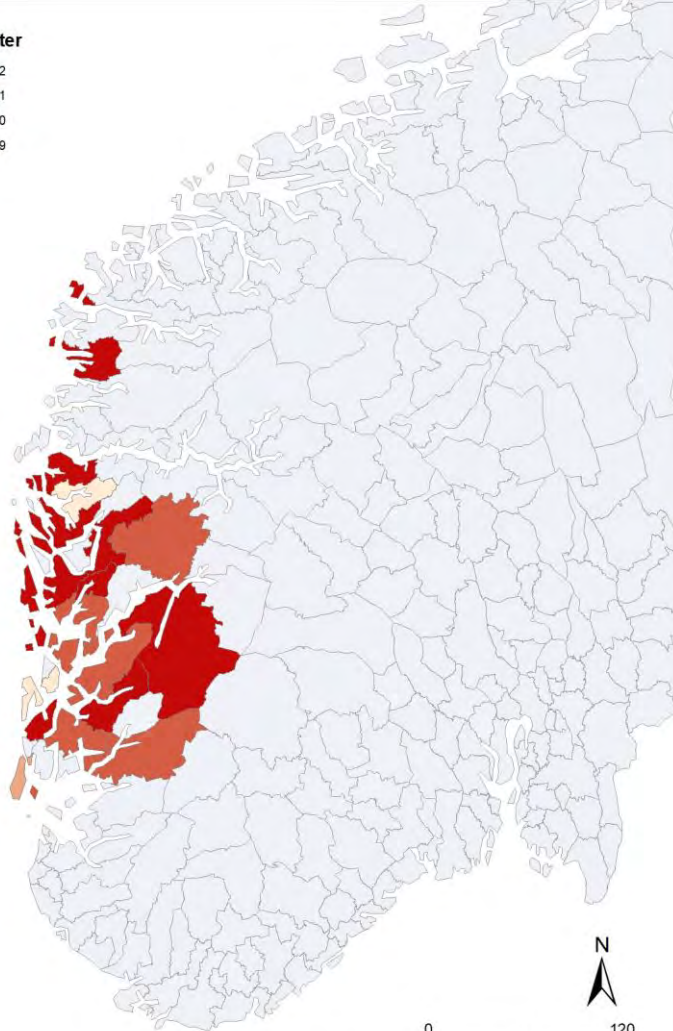

Hjortevorter

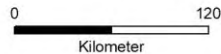
- Registrert hos hjort for første gang i 2019
- Vanlig hos elg - to ulike virus
- Papillomavirus

Hudvorter

© 2022 Veterinærinstituttet

Utbredelse

- Hjortejegere har gjort en god innsats med å rapportere tilfeller til VI!
- Innsamlingsaksjon i 2021 - videre inn i 2022 og 2023
- 11 nye kommuner i 2021 - 11 nye i 2022
- Funn fra 2023 tyder på at flere hjort i et område felles med vorter - og hvert dyr har flere vorter

Foto: Kåre Nes

Foto: Mats Sæterlid

Foto: Mats Sæterlid

Foto: Kristoffer Ausland Onstad

Kan dyret brukes til mat?

- Vortene sitter i huden
- Er dyret i godt hold, med god allmenntilstand og uten andre sjukdomstegn? → Mat
- Er dyret avmagret, har den generaliserte formen av vortene og har nedsatt allmenntilstand? → Ikke mat
- **...og så er det alle dyrene som ikke passer inn i disse to boksene** → Må ta en vurdering i hvert enkelt tilfelle

From Abby Gioia

Takk for oppmerksomheten!

